

Kuntapalvelut haasteiden edessä

Viime kuukausina on käyty napakkaa keskustelua lähinnä kuntarajoista ja erilaisista malleista. Kunta- ja palvelurakennetyöryhmässä (kutsumanimeltä PARAS) on ollut hyvä henki ja olemme käyneet enemmän palvelurakennetta kuin kuntamalleja. Julkisuudessa kuitenkin kuntarajojen piirtäminen on saanut suurimmat otsikot.

Miksi tästä aiheesta yleensä puhutaan? Suomessa on vuosikymmenten aikana tehty isoja rakennemuutoksia, kuten työeläkejärjestelmä v. 1962 alkaen, kansanterveyslaki ja peruskoulu-uudistus 1970-luvulla, päivähoito-oikeus 1990-luvulla vain muutamia mainitakseni. Kaikkia uudistuksia ennen on käyty laaja julkinen keskustelu, kuten pitääkin käydä. Uudistusten vaikutukset ovat olleet nähtävissä vasta vuosien kuluessa ja siksi täytyy kiittää silloisia päättäjiä, että ovat osanneet

katsoa riittävän pitkälle tulevaisuuteen ja nähdä paineet, jotka kyseisiin asioihin ovat liittyneet.

Nyt meidän päättäjien tulisi myös olla kaukaa viisaita. Meidän pitää nähdä, millaiset tarpeet kansallamme on 2010- ja 2020-luvuilla ja millaisilla kunta- ja palvelurakenteella voimme ne laadukkaasti ja taloudellisesti täyttää. Jo nyt on tiedossa, että väestön ikärakenne muuttuu olennaisesti, kun lapsia syntyy vähemmän ja ihmiset, kiitos hyvän suomalaisen terveydenhuollon ja ravinnon, elävät pitempään. Se tarkoittaa väistämättä palvelujen lisätarvetta, mutta verotulot eivät lisäännä samassa suhteessa, kun työssä olevia on tulevaisuudessa vähemmän. Kunnat joutuvat kilpailemaan työvoimasta ja toivottavasti silloin myös kuntatyöntekijöiden palkkataso nousee. Poliittiset paineet palvelujen kilpailuttamiseen kasvavat koko ajan sekä EU:n taholta, että myös kotikutoisesti. Muutoliike vaikuttaa sekä muuttotapioalueilla että muuttovoittokunnissa väestön rakenteeseen ja siten myös palvelutarpeisiin. Joissakin kunnissa tarvitaan nopeasti päivähoitopaikkoja ja kouluja lisää, kun samaan aikaan syrjäseuduilla joudutaan lakkauttamaan kouluja ja pistämään kunnan vuokrataloja koipussiin.

Jo kansallisen terveyshankkeen valmistelussa 2000-luvun alussa asiantuntijat totesivat, että toimiva terveyskeskus tarvitsee vähintään 20.000 asukasta. Sillä voi olla toki sivutoimipisteitä eri paikkakunnilla, mutta tuolla koolla pystytään jo pitämään yllä paremmin toimintoja, mikäli vain lääkäreitä on saatavissa. Käytännössä tuo palvelutarve on nimenomaan määritellyt myös

peruskuntamallin minimiasukasmäärän. Monet pienemmät kunnat ostavat tällä hetkellä terveyskeskuspalveluja toiselta kunnalta tai niillä on kuntayhtymä. Valmisteilla oleva hankintalaki voi tiukimmillaan tarkoittaa myös kunnan toiselta ostamien palvelujen pakkokilpailuttamista. Jo nyt yksityiset yritykset vievät markkinaoikeuteen kuntia, jotka eivät kilpailuta ostopalvelujaan (vaikka ostaisivat ne toiselta kunnalta). On mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan kauppa- ja teollisuusministeriön markkinaosastolla valmistelussa oleva hankintalaki etenee. Jos siitä tulee kovin markkinahenkinen, se voi johtaa siihen, että kuntien yhteistyömallilla kuntapalvelut yksityistetään kaikkein nopeimmin.

Vähemmälle julkisessa keskustelussa on jäänyt myös kunnilta valtiolle siirrettävien toimintojen tilanne. Maakunnalliset koordinaatioryhmät ovat antaneet jo lausuntonsa muun muassa palo- ja pelastustoimen ja ammattikorkeakoulujen siirron hyvistä ja huonoista puolista, toimeentulotuen siirrosta Kellalle ja erittäin kalliiden erikoissairaanhoidon hoitojen siirrosta valtiolle. PARAS-ryhmä ottaa kantaa siirtoihin jo 15.12.05 ja hallituksen peruspalveluministerityöryhmä tekee päätökset tammikuussa 2006.

Maakuntavaiheen toinen osa onkin jo vaikeampi, eli siinä pitää arvioida, miten palvelut parhaiten juuri omalla alueella voidaan toteuttaa esitettyjen kolmen kuntarakennemallin puitteissa. Mallithan ovat peruskuntamalli (vähintään 20.000 asukasta), mikä tarkoittaisi vapaaehtoisia kuntaliitosten valmistelua vuoden 2007 syksyyn mennessä. Toinen on aluekuntamalli,

jossa nykyiset lähikunnat menettäisivät roolinsa ja valta ja rahoitus siirtyisivät aluekunnille, joita olisi vain 20-25 koko Suomessa. Kolmas malli on palvelupiirimalli, jossa lähinnä terveys-, mutta myös osa sosiaalipalveluista siirrettäisiin isojen

yli 100.000 asukkaan palvelupiireihin. Maakunnat voivat esittää myös omia malleja. Aikataulu on kiireinen, sillä loppuraportin alueet joutuvat palauttamaan jo 15.2.2006. Sen jälkeen PARAS-työryhmä pureskelee vastauksia ja tekee oman esityksensä peruspalveluministerityöryhmälle, jonka taas pitää tehdä esitys hallitukselle, jonka pitäisi aikataulun mukaan touko-kesäkuussa jo päättää, millaisella kunta- ja palvelurakenteella aletaan valmistella lainsäädäntöä.

Aikataulu on haasteellinen ja vähän liiankin kiireinen näin isolle muutokselle. Mutta julkisen keskustelun aika on juuri nyt. Ja siksi olen esittänyt, että palveluiden järjestäminen laadukkaasti on oltava ensisijainen tavoite ja ne tulee organisoida sen mukaan, mitkä ovat ihmisten luonnolliset asiointisuunnat. Kun asiointikunnan palvelut on jaettu lähi-, seutu- ja erityispalveluihin, voimme alkaa piirtää sopivia kuntarajoja.

Ihmisillä on kovasti pelkoja siitä, että isommassa kuntayksikössä lähipalveluja lakkautettaisiin automaattisesti. Kainuulla on jo lähes vuosi kokemusta 9 kunnan sosiaalili- ja terveyspalveluiden ja toisen asteen koulutuksen siirtämisestä maakunnalle. Kokemukset ovat olleet juuri päinvastaiset, osa lukioista on saanut lisäaikaa, kun isommassa yksikössä on voitu paremmin järjestellä etäopetusta ja kurssien pitämistä eri kouluilla. Toinen huoli

ihmisillä on kuntarajoista, pelätään identiteetin menettämistä. Minä taas uskon, että identiteetti on enemmänkin kiinni paikkakunnasta, eihän paikkakunta siitä mihinkään siitä häviä, vaikka kunnan raja muuttuisikin.

Suurin huoli ihmisillä pitäisi nyt olla siitä, miten kuntapalvelut onnistutaan parhaiten turvaamaan niin, että tulevaisuudessakin kaikilla ihmisillä on mahdollisuus asua omassa kotonaan mahdollisimman pitkään, ettei palveluiden puuttumisen vuoksi tarvitse muuttaa tai että niistä olisi tullut niin kalliita, ettei niitä ole köyhällä vara ostaa. Siksi tarvitaan nyt viisaita ja kauas katseisia päättäjiä. Minkään puolueen valta-asetat tai luottamushenkilöpaikat eivät saa muodostua pääasiaksi, kun tehtävämme on turvata kuntapalvelut, eikä uhrata niitä markkinoiden pelinappuloiksi, niin kuin uhkana on käydä, jos katsomme uudistusta sivusta, emmekä ole sitä mukana tekemässä.

Lopuksi haluan todeta, että rakennemuutoksilla ei yksin, eikä nopeasti voida ratkaista kuntatalouden nykyistä kriisiä, vaan siihen on yhtä aikaa rakennepäätöksen kanssa tehtävä päätös lähivuosien kuntarahoituspaketista. Molemmat tarvitaan, että selviämme kuntapalveluiden haasteista.

Anne Huotari, kansanedustaja, Vasemmistoliiton edustaja kunta- ja palvelurakennetyöryhmässä, Kainuun maakuntavaltuuston 1. vpj

Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liitto aktivoi maakunnallista kotiseututyötä

Rakennusperintöpäivää vietetään 8.-10.9. Varkaudessa

Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liitto perustettiin kaksi vuotta sitten Suomen Kotiseutuliiton Pohjois-Savon alueen maakunnalliseksi aluejärjestöksi. Jäseninä on tällä hetkellä 18 yhdistystä, mutta jatkossa pyritään saamaan lisää paikallisyhdistyksiä toimintaan.

- Tavoitteena on maakunnallisen kotiseututyön aktivoiminen, sanoo liiton puheenjohtaja, emäntä Anna-Liisa Happonen. Siihen tarvitaan yhteistyötä, sillä yksittäisen yhdistyksen voimavarat eivät oikein riitä esimerkiksi valtakunnallisten kotiseutupäivien järjestämiseen.

Vuoden kotiseututeko -tunnustuksen myöntäminen on Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton mielestä yksi keino kotiseututyön näkyvyyden lisäämiseen. Ensimmäinen Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton tunnustuksen saaja v. 2004 oli nuori venepuuseppä Jenni Halme. Hän on tehnyt tutkielman perinteisen savolaisen puuveen rakentamisesta.

Vuoden 2005 kotiseututeosta myönnettiin tunnustus kuopiolaiselle Outi Vuorikarille. Hän on sinnikkästä ajanut virallista liputuspäivää kirjailija Minna Canthille ja

aktivoinut yhteisrintamaan useita järjestöjä. Vuoden 2007 almanakkaan ensimmäisen kerran virallisesti merkittävä 19.3. on nimetty Minna Canthin ja tasa-arvon päiväksi, ja se on ensimmäinen suomalaisen naisen kunniaksi nimetty liputuspäivä.

Tunnustus diplomeineen ojennettiin Outi Vuorikarille liiton syyskokouksessa 15.11. Kuopiossa. Kokouksesitelmässä Outi Vuorikari mainitsi, että hänet on ovat kotouttaneet Kuopioon kaksi merkittävää vaikuttajaa, Minna Canth ja J.W. Snellman, jonka toimintaa muistetaan tulevan vuoden aikana Kuopiossa ja koko maassa monin juhlallisuuksin.

-Merkkihenkilöiden historiaan perehtyessään tutkija löytää punaisen langan, jota seuraamalla hän ymmärtää myös nykypäivää paremmin. Kotiseutua kohtaan tunnettu rakkaus kypsyttää meitä isänmaarakkauteen ja vielä laajemmin koko ihmisyyttä syleilevään rakkauteen, esitelmöitsijä Outi Vuorikari päätti Eino Leinoa lainaten.

Syyskokouksessa annettiin tunnustus Jukka Lappalaiselle Lapinlahdelta. Hän on kerännyt ja toimittanut kaksi yläsavolaista murre-

sanakirjaa, joiden nimet ovat Kielveräjä ja Höystikkäitä.

Ensi vuoden toimintasuunnitelmaan Euroopan rakennusperintöpäivän 8.-10.9. seminaari pidetään Varkaudessa. Rakennusperintöpäivän teeman "Lähdön ja saapumisen paikat" löytyvät Varkauden seudulla vesiteistä, kanavista ja satamasta.

Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton hallituksen puheenjohtajana jatkaa Anna-Liisa Happonen Tuusniemeltä. Hallitukseen kuuluvat varsinaisina jäseninä Jaakko Huttunen Rautalammilta, Eila Ollikainen Kuopiosta, Minna Ketunen Lapinlahdelta, Marja-Sisko Pihl Juankoskelta, Raimo Sikanen Varkaudesta, Kirsti Moisander Suomen Kotiseutuliitosta sekä varajäseninä Olavi Saarelainen Rautalammilta, Marja-Riitta Saastamoinen Kuopiosta, Leo Puurunen Lapinlahdelta, Leena Lyytikäinen Leppävirralta, Heta Nuutinen Tervosta ja Unto Kärkkäinen Kaavilta. Sihteerinä toimii Tarja Itkonen Pohjois-Savon liitosta ja rahastonhoitaja Kaija Heiskanen Kuopiosta.

Eila Ollikainen

Kuva: Marja-Riitta Saastamoinen

Vuoden kotiseututeko 2005 tunnustuksen saaja Outi Vuorikari.